

ՄԱՐՁԻԿ

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

Հ.Թ.Ը.Թ-ի ՊՈՒՆԿ. ՇՐՋԱՆԻ

ԿԸ ՇՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ԱՄՍՈՅ ՍԿԻՋԲԸ

Խմբագիր
ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

Արսոլմսկ
Տօթ. Թ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1

ԳԻՆ 5 ԼԷՎԱ

1 ՍԵՊՏ. 1925

„МАРЗИКЪ“

ОРГАНЪ
НА

Спор. Д-во „Хоментменъ“

Пловдивъ

Издатель: Др. Т. Товмасынъ
Редакторъ: Г. Газаросянъ

„MARZIK“

REVUE ILLUSTRÉE

Organe de l'Union Arménienne
de scaoutisme et de culture
Physique

Adresse: H. KIRICHIAN
15 - Zlatarska - Philippopie
(Bulgarie)

ՅՕԻՈՒԱՆՆԵՐՈՒ
ԹՎԹԱԿՅՈՒԹԵԱՆ,
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ,
ալ գրութիւններու եւ
բերերու համար հասցի:
ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԳԻՐԾԵԱՆ

15 — Զլաթարսքա — 15
Ֆիլիպի (Պալարիա)

ԳՐԱՄԻ ԱՌԱՔՄԱՆ
հասցի ու վարչական ալ
գործերու համար հասցի

Պ. ՊԱՆԸՔՆԵԱՆ
ՏՊԱՐԱՆ „ՀԱՅ ԳԻՐ“
43 — Տօնու. քօփ — 43
ՍՕՖԻԱ

Մ Ա Ր Զ Ի Կ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԳ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ՊՈՒԼԿ. ՇՐՋԱՆԻ

ԳԻՆ 5 ԼԵՎԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	Վեցստեղայ	Տարեկան
ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ	30	60 լեվա
ԹՈՒՄԱՆԻԱ	100	180 լեվ
ԹՈՒՐԳԻԱ	100	180 դրա
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	10	20 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	1	2 սոլյար

ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐ

- ՀՐԱՆԴ ԷՄԲՐԵԱՆ — ՍՕՖԻԱ Բլոգաս Պանոֆի բիւ 4
- ԹՈՐԳՈՐ ՀԷՔԻՄԵԱՆ — ՖԻԼԻՊԷ „Պանֆա Ասպարեզ“
- ԹՍԳԻՈՐ ԱՐԽԱՆԵԱՆ — ՎԱՌԻԱ ՈԼԼ. Կապրովսիա 24
- ԲԶՆՈՒՆԻ — ՌՈՒՍՃՈՒԳ Սարկիսո ուշիլիքի
- ՍԻՄՕՆ ԴԵՐՃԱՆԵԱՆ — ՊՈՒՐԿԱԶ Ֆերսիմանսովա 20
- Պ. ԵՓՐԵՄԵԱՆ — ՇՈՒՄԷՆ Արմենիա չար
- ՅԱԿՈՐ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ — ՀԱՍԲՕՎՈ
- Գ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ — ՍԻԿԷՆ Զասովսիա
- ՀԱՄԲԻԿ ՌՈՒՍՃՈՒԳԼԵԱՆ — ՍԹ. ԶԱԿՈՐԱ
- Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Թ. ԲԱԶԱՐՃԸԳ

Ասանց պէտք է գիտնել բաժանորդագրուելու համար

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՆԽԻԿ Է

ՄԱՐԶԻԿ

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

Հ.Թ.Ը.Թ-ի ՊՈՒԷԿ.ՇՐՋԱՆԻ

ԿԸ ՇՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ԱՄՍՈՅ ՍԿԻԶԲԸ

Խմբագիր
ԿԱՐՈ ԿԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

Արտատպ
Տոբ. Թ. ԹՈՎՄՈՍԵԱՆ

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1

ԳԻՆ 5 ԼԷՎԱ

1 ՍԵՊՏ. 1925

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆԸ

Պատկազմաւ տրամադրութիւններով չէ որ կը ձեւանորկենք Մարզիկի հրատարակութեան: Ընդհակառակը, տեսակ մը վարանում ասեր է մեզ — ա՛յնքան լայն է գործը, եւ ա՛յնքան նեղ, սահմանափակ մեր սփռ: Աւելցնենք, որ միայն նիւթական գծուարութիւններէն չէ մտանդութիւնը: Ընչու՞մը կուզայ առաւելագոյն բարոյական հարկադրանքէն:

Պարբերակներէի մը հրատարակութիւնը, սովորական Միութեան մը համար, ասիք մըն է հրճուանքի եւ սղեւորութեան: Մեզի կը թւի, որ Մարզիկով մենք ինքնակամօրէն կ'ընդգծենք եւ կը չեչտենք մեր խոստումը — ասկի ընդլայնելով մեր աշխատանքը, հետեւարար ե՛ւ մեր սրբապահանութեան սահմանները:

Հ. Մ. Ը. Մ. ը հազիւ տարւայ մը պատմութիւն է պակարճայ իրականութեան համար: Ծիշոտ է, գտնաբան եւ կեանքը նորութիւններ չէին. բայց ընդհանուր շարժումը, որ միակամօրէն երեւան եկաւ այնքան արագօրէն, արդէն իսկ օղակեր է Պուլկարիսյանէն մէկ քաղաքի հասնելի չա՛նչ աւելի կրող երիտասարդութիւնը:

Ինչ չենք խօսիր ստանձնագոյն ամէն մէկ շրջանի ներքին կեանքէն, աւ գործունէութեանէն: Խոստովանի՛նք որ հակառակ անոնց շատ մը հարստացողից կողմերուն, մեր ձեռք ձգածը մեր ալ զանկացածը չէ տակաւին: Բայց, հերի՛ք, է որ հաւնոր ցանուեր է անդամ մը, ու՛ մաքուր կենցաղի, բարոյական տաքիւնութիւններու եւ հոգեկան բարձրագոյն ճիւղը վարակեր է մեր աշխարհ աւ խանդավառ աղաքը:

Բազմապարտ իր նախորդներուն, ամէնէն գծադրը եղաւ մեր աշարուայ, դեռ նա՛ր հատակ նետող սերունդը:

Մեզմէ սուսջ եկողները պարտաւոր կզան արիւնին աւ սուրին դէ՞ս պաշարել: Եւ երկու տարի, անընդհատ հայ երիտասարդութիւնը, իր բազուկն ու մտածումը պրկեց՝ սարսափի ու դաշտոյթի հարուած-

ներուն տակ, ցեղը կարենայ կանգուն պանելու համար: Այսօր, յեղափարձ կարուտանքէ եւ դատաւթիւններէ վերջ ուրի՛շ են պայմանները: Ուրի՛շ են նաեւ, ներկայ սերունդին վիճակուող ցուերն ու գրկանքները: Եւ ինչքան տխուր է այդ պատկերը:

Մայր երկրին՝ Հայաստանի մէջ թէ արտասահման, հայ ժողովուրդը զգալիօրէն զրկուեր է ազգի մը ինքնաշատուկ գոյութիւնը երեւան ընտղ չորս գլխաւոր աղբակներէ: Նոյնպէս, դուք չէք գաներ որեւէ վայր, ուր տեղ եղած կամ չա՛նչ անող հայութիւնը կարենայ արտաբերել, — ստանձնագոյն համազգային յատկանիշ կրող քողարական կեանք: Չկայ եւ անստակեանքը, — ստանց հաշուելու, ի հարկ է, այս կամ այն հայ անստեղծ հաստատութիւնները: Աւելի քան բուսեւորտեր է հայ կենդանային կեանքը: Իսկ աղբային աղբումը իր էական գիծերով, դարձեր է աղճուկ ու վէճ՝ մտածելի մէջ, կամ սովորական յայտագրով քանի մը հանդէս — խնձոյց, այս կամ այն միութեան կողմէ: Այս տխուր պայմաններուն հետ, մեր ծնող մանկութիւնը գուրդ է, նաեւ, ուրիշ, ակելի՛ ստիպողական ներշնչումէ մը — ան՝ սարսափով թողած հայրենի կրօնքն ու աւանդութիւնները, աչքը բացեր է օտարութիւն, ակզանկ ալ, բարոյական աչքանդակ մրթնուարակ մը մէջ: Իրբեւ աղբային ստանցնայտուկ բարք, սովորութիւն, հաւատքական կեանք կամ ձրգտում՝ ինչ որ ունեցիր են նախորդ սերունդները, այսօրուանը չէ իսկ ճանչցիր, սրպէսզի ներշնչուէր ու հարստանար աննցմով, ու դուրսի, իր այս նոր աւ խախտող շրջապատէն աղտոտ ներառիլումներուն գէժ կարենար ամբացնել ու պտտնէչել իր հագին:

Միշտ անցողակի, դժենք ցուտ կողմ մըն ալ, — արտասահմանի հայ ազան, եթէ բազաւոր ճօք է վիճակուեր, տեղական — պետական դատախարակութեան է աղտոտանած, օրականին ու սեփական աշխատանքին կողմողը՝ չաւկայիկ բարքերուն ու աղճուկին մէջ պիտի ծիւրի. իսկ այն փոքրութիւ մասը, որ համառոտ երդիք մը պիտի տեսնայ իրբեւ «աղբային վարժարան»

անխնամ, անճարագիր, խճողուած և ևեռեւարար ան-
 դոհացուցիչ կրթութիւն մը պիտի ստանայ, միշտ ա-
 ւելի լաւ գրելով կամ խոսելով անդական լեզուն, քան
 իրն ու իր պատկերունը: Եւ այսպէս, արտասանմանի
 մէջ ներկայ մանկութիւնը, այս երեք շերտաւորում-
 ներուն մէջ ալ, դուրի է ուրեմն աղջային տոնմիկ
 կրթութիւնէ: Աւելորդ այս ամէնքին վրայ, դուրսի-
 փողոցի շարժուցիչ ու խաթարիչ կեանքը, սրուն ան-
 խուսախելիօրէն պիտի խառնուին մերո՛նք ալ—այնքան
 առինքնող է ան . . .

Այս պայմաններուն մէջ ի՞նչ պիտի բնենք մենք:
 Գասակարգ մը կայ, որ ուս պիտի թօթուէ ու անցնի
 — «իբ ինչ փայթը»: Բայց հայ ժողովուրդին ամենէն
 առողջ ու հաշաղատ մեծամասնութիւնը, որ երեկի
 յաղթութիւններով հպարտացաւ կամ պարտութիւննե-
 րով արիւննցաւ, պիտի չվարանի դիմադրուել վտանգը:
 Հակառակ չարիքներու այլադանութեան, կ'ընդունինք
 որ անգոհացուցիչ են մեր միջոցները: Բայց մեր այն
 փաստից պատմութիւնը սրմէ պիտի ննչնչուինք
 յարատեւօրէն, և այն սգին, — հայկական սգին— է
 դոր պիտի ներարկենք մեր երիտասարդութեան, բա-
 ւական են՝ աղջային հպարտութեան կայծը և վաղ-
 ւայ գեղեցիկ օրերու հաւատքը վառ պահելու համար
 անոնց հոգիներէն ներս:

Եւ այս բոլորը պիտի բնեն, մարտը, բոլորա-
 նաւէր, կուսակցական-անջատողական ձգտումներէ նեու-
 իրարմով օղակուած, և լայն, տարածուն միջո-
 լորտի մը՝ Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան
 Տախ ու խանդավառ մթնոլորտին մէջ:

Իրենց համար, ապահովարար, անըմբռնելի պի-
 տի թուալ այս գեղեցիկ ձգտումը՝ Հ. Մ. Ը. Մ. ի նման
 «կա մազլեղու» և «դնդալ խաղալու» յատուկ մի-
 ութեան մը ժող: Ու չմոռնանք, որ արտաքին բազ-
 մապիտի վտանգներու արտոս անսակութեանց, Ֆիլի-
 քական վատասնբան և այլամերումի դժուարութեանց
 դէմ, մենք մեզ պարտաւոր պիտի դգանք պայքարել,
 ներքին, մեր իսկ ժողովուրդին մէջ արմատացած
 այդ տխրից մտայնութեան դէմ: Այս իսկ պատճառով
 իրեն վերապահուած շատ մը գերերուն նա, Մազլիկը
 պիտի ըլլայ, մանաւանդ, կազմ մեր և հասարակու-
 թեան նա: Անիկա պիտի դառնայ ճշգրիտ ու նեոա-
 քրքիր մանրանկարը մեր երիտասարդութեան ասօր-
 եայ ապրումներուն. — հայ արին (սրտուար)՝ բնու-

թեան ջինջ ու կազդուրիչ քաղցրութեանը մէջ՝ իր
 ճիգերով ու պրպտումներով, հայ աշան՝ աղջային —
 ընկերային հաւաքական կեանքի մը յուզումներով ու
 ժպտաներով, ու հայ երիտասարդութիւնը վերջապէս
 — կապուած իր անդեալին, և իր ցեղային աւանդու-
 թեանց պիտի դայ ցուցադրուել հոն՝ Ֆիլիքական
 ծրագրեայ դաստիարակութեան մը իրբու նեռեանք
 իր մարմնեց ու առողջ կազմին նա իր բարոյական
 աւարքնութեամբ, ինքնավստահ ու անվհատ նկարա-
 գրով, ու մարտը, հայեցի կենցաղով:

Ահա մեր գործն ու դարախարականը՝ քանի
 մը տողերով: Եւ կամ մեր ծրագրերը, — եթէ կ'ուզէք:

Թէև այս շարժումը սակեծողները դայն խառ-
 ցուցիկ են աւելի կարճ, բայց աւելի խորունկ բացա-
 արութեան մը մէջ — ԲԱՐՁՐԱՑԻՐ, ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՐ: Ու
 ամբողջ երիտասարդութիւն մը անաւասիկ, — սրերեք
 տարի անընդհատ իր յալթ ու պրկուած քայլերով
 Պօլիան էր դըրդացուցիք — կրկին օղակուել է մէկ
 դալութին միւսը: Բաղաքական շոտանքները՝ վալ-
 ւայ տեսիլքներու մոտհուգութիւնը պիտի աղբին:
 Իսկ բողոքութիւ գեղարուեստական խմբաւորումներս
 կողքին, — սրանք երեւոյթներ են լոկ ինչ հասարակ-
 կան կեանքին մէջ — Հ. Մ. Ը. Մ. ք պիտի դառնայ
 հզօր ու բնդարձակ շարժում մը, որ պիտի ներամփո-
 փէ իր մէջ առաջացող սերունդը, կանխով անոր հոգին
 ու դարբնելով անոր մէջ, նախ մարդը, յետոյ անհա-
 տը ու նաեւ, բայց մանաւանդ ապագայ հայ քաղա-
 քային:

Եւ յիշենք որ ներքին այս աշխատանքը պէտք է
 ըլլայ առանց արժուելի ու վէճի, անդուլ ու յարտեւ,
 ժպտուն ու խանդավառ, իրարու սերտօրէն կապուած-
 և այսպէս սակեծուած ամբակուս ու մեծ շղթայի, —
 Հ. Մ. Ը. Մ. ի շարքերը միաքայլ ու յալթ պիտի յա-
 ուաշանան օր մը, — լուսաւոր օր մը — առողջ, ծրագ-
 րուն, բոլորանաւէր ու գիտակից, մինչ Հայրենիքը,
 Արաքսի մրմունչներուն և հայ աղջնակներու քրքիչ-
 ներուն տակ, պիտի բանայ իր թիւերը՝ կապտորակ
 Անանի ծփանքները սոսոգող վերածնունդի Արշալոյս-
 սին ճառագայթով պսակուել կող իր գաւակներուն . . .

Այսպիսի սերունդի մը պատրաստութեան խոս-
 տումն է որ կը բերէ Մարտիկը:

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒ Հ. Մ. Ը. Մ.

Այինչ ունի միխիթարական ու սրտադնդուց այդ
 իրականութիւնը իր մէջ, Բաւ է անհարկ մը պարտ-
 ցընել բոլոր աղբակներուն վրայ, սրունց համադրու-
 թիւնը կը կայմէ գալութիւն աղջային կեանքը՝ հա-
 մադուելու համար թէ սրբան տխուր ու անմխիթար
 է այդ իրականութեան պատկերը:

Գորոյ, եկեղեցի, մշակութային ընկերութիւն,
 կղեր, ուսուցչութիւն, մասուրականութիւն, առան-
 ճին կամ հաւաքարար կը պարզեն աղջային տեսա-
 կէտէ՝ բարոյական ու մտաւոր այնպիսի վիճակ մը,
 որ մարդ պիտի տարուէր խորհելու թէ, Պուլիարա-
 հայութիւնը քարացած մնացիք է հոն, ուր որ կը
 դանուէր Պուլիարիոյ քաղաքական աղատագրութեան
 վաղարդային, այսինքն, սակէ 50 տարի առաջ: Հա-
 կառակ կէս դարէ ի վեր զմեզ հիւրընկալող երկրին
 կասարած, խոչնդե այրած ու յառաջգիւթութիւններուն՝
 մշակութային բոլոր կալուածներու վրայ, հայ դա-

գութը իր ապրած միջավայրին մէջ նայն այդ շրջանին
 մնացած է անշարժ, անտարբեր ու անճարագ կուլտու-
 րական մարդի վրայ կատարուած բոլոր այդ յառաջ-
 խաղացութիւններուն ու նուաճումներուն: Աւելի վառ
 նայնիսի: Մեր աղջային կեանքի ամէնէն կարևոր
 հաստատութիւններէն մին, գալբոյցը, անճային
 լուսին ու դաստիարակութեան այդ վառարանը,
 վերջին տարիներ աւելի՛ յետադիւսած է, աւելի՛ լըք-
 ուած ու յուսահատական երեւոյթ մը կը պարզէ դի-
 տողին աչքին՝ քան սակէ 50 տարի առաջ, երբ, հա-
 կառակ իր բոլոր թերութիւններուն, այդ գալբոյցի
 միջոցառումին մէջ հայ գաղթուն ու հայ մտածումն էր
 որ կը թեւարարէին՝ աղջային մեծ յոյսերով օծուն:
 Իսկ այսօր, Արաւմն ու անտարբերութիւնը տոնմային
 բոլոր սրբութիւններու հանդէպ, չբուխու համար, աղ-
 գային այլատեսութեան է որ անխախտ կը տիրակա-
 տեն հոն:

Առանց սխալելու կարելի է րսել որ, այս օխտը, ցուալի կացութեան գլխաւոր, եթէ ոչ միակ պատճառը եղած է ու կը մնայ հաստատականութեան ու Յախ այն աղխալի սղին, կործանարար մասշնութիւնը, որ մեծագոյն ճիգերով սկսուած հաւաքական ամէն ձեւերի, համերաշխ գործի ամէն յաջող սկզբընաւարութիւն եկած է խեղդել ու ինչպէս իրենց սողմին մէջն իսկ: Այն ինչ որ կը կոչուի ազգային հասարակական սխալքի, հաւաքական կարգապահութիւն, փոխադարձ զիջողութեան ուղի՝ ընդհանուր ձեւերակներու շուրջ, զոնարեքութեան արամադրութիւն, մէկ խօսքով՝ հաւաքական նկարագրի բոլոր այն գիծերը որոնք բարոյական շաղախը, ամբողջող կողմը կը կազմեն մարդկային կիրթ, յառաջադէմ կազմութեան, ասոնք մեզ՝ Պուլխարահայերուս համար՝ կը մնան անձանօթ ու անգոյ բաներ, ա՛յնքան նեւու ենք մեր հաւաքական մասշնութեամբ հասարակական գործելակերպի նմանօրինակ ըմբռնումէ մը: Արդիւ՛նքը: Մէջտեղն է: Այդ օխտաւոր հոգեբանութեամբ 50 տարուայ աղտո ու անկաշկանդ կեանքէ մը յետոյ, օտար ազգութեանց հանդէպ հանդուրժող այս երկրին մէջ, մեր ազգային գործերը տարած հասցուցած ենք զոն որ առանց ներքուելու վախի, կարելի է րսել թէ՛ ազգային՝ մշակութային տեսակէտէ Պուլխարահայութիւնը, բարդամամբ ամէնէն անկազմակերպ, յետամնաց փոքրամասնութիւնն է այս երկրին մէջ, հակառակ իր ցարդ վայելած լայն ասանցնաշնորհման:

Միակ ուրախալի, սխալիչ երեւոյթը՝ որ կայ այդ իրականութեան մասով պատկերին մէջ, իբր շէնչող, լուսաւոր ճառագայթ մը, հայ երիտասարդութեան կազմակերպական օարժուան է. Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գրօթին սակ:

Հայ երիտասարդութիւնը, որ արբեր հարիզոնի տակ սկանառես եղած էր, օտարին քար անարտութեանը ու բնաջնջումի կատաղի մօլուցքին՝ հասկցած էր համերաշխ ու կազմակերպութեամբ գործի մը արմէքը իր ցեղային պահպանման համար, ու մէկընդմիջ արգալին կործանարար ունակութիւնները և հաւաքական գեղեցիկ ճիգով, փոխադարձ զիջողութեան ու անձնուիրութեան հիանալի սղիով մը՝ իրականացուցած էր համերաշխութեան ու ազգային հոգի վրայ կազմակերպումի գաղափարը Հ. Մ. Ը. Մ.-ի հիմնադրութեամբ: Այն երիտասարդութիւնը փոխադրեց՝ նոր մասշնութեան նեւ այդ փրկուէտ գաղափարը Պուլխարի, ներարկելու համար զայն, իբր վերանորոգումի շիճուէ մը, գաղութին երիտասարդութեան մէջ, ուր, սեղ սեղ, շարժումներ կային արդէն:

Եւ սկսաւ նոր սղիով կազմակերպական շարժումը: Ասի կազմութեան անձնա խումբեր բոլոր այն վայրերու մէջ, ուր բարդատարար հոծ հայութիւն մը եկած էր իր նոր բնակութիւնը հաստատել: Երաւակազմ այդ կեդրոնները իրենց շուրջ հաւաքեցին՝ յայտնորակ երիտասարդութեանէ՝ բոլոր այն անդալի պատանիներն ու երիտասարդները որոնց սրտին մէջ օտարամոլութեան կռնողը չէր խեղդած ազգային զգացումը և որոնց սկանջին հայ լեզուն կը սրճէր տակուն իր քաղցրութիւնը: Այդ կեդրոնները Հայ երիտասարդին մասող միանները մարդող ու նկարագրերը կրթող գարոցներ ըլլալու իրենց հանգամանքին նեւ ունէին նաև սա անդնահասակի տառելութիւնը, որ հայ լեզուն էր որ կը խօսուէր այնտեղ և սոնմային ինքնագլխակազմութիւնը կենդանի կը մնար ու կը գարդանար:

Այս՝ արդէն ասանին արդիւնքը: Իբրև հաւաքական սխալքի, կարգապահ ուղի ծնունդ, պուլխարահայ իրականութեան մէջ Հ. Մ. Ը. Մ. ը, թէև ուշ բայց ազգութեն կուգար թուար կանդակելու մեր երիտասարդ սերունդին օտարացման վտանդին դէմ, հաւաքելով իր շարքերուն մէջ այն ընդունակ և առողջ բնազգով երիտասարդութիւնը, զոր, ազգ ուրիշ հիմնարկութիւններ, դասապարակի անհոգութեամբ մը լքած էին իր բազդին՝ բարոյական և սոնմային այլ սերումի լարծուն ու հրապարիչ գաղիվայրին գլուխը: Գլխաւոր վայրերու կազմակերպութեան գաղափարը իրեն արամաբանական նեւեանք սղիով ունենար ամբողջ շրջանի կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը: Միեւնոյն մասումով ծնունդ, յարեւմտան նպասակի ծառայող այդ տարանջատ քոյր մարմինները պէտք էր իրարու քով գային, նուիրարդրելու և լրացնելու համար իրենց այդ նոյնութիւնը՝ ընդհանուր միութեամբ մը: Այս առաջադրութեամբ սեղական խումբերը հիմնեցին համալուծար ժողովի մը մէջ պուլխարիայ շրջանը որը, թէև ստորադաս պուլխարական ընդհ. ֆէտէրատիօնի, բայց՝ գաղափարապէս՝ անբաժան օղակ մը այն ամբողու շղթային որ կը կոչուի Հայ Մարմնակերթական Ընդհանուր Միութիւն, և որ իր մէջ կ'ամփոփէ քաղաքակիրթ աշխարհի հայ մարդական միութիւններու աշխարհ մասը: Այս, երկրորդ արդիւնք, նեւեարար:

Ինչ որ, իբր ընդհ. կազմակերպութիւն ոչինչ յաջողած էր իրականացնել ժամանակին պուլխարահայ մասսորակնութիւնը, յանձին իր սուսցութեան, (Պուլխարահայ Ասուցչական Ընդհ. միութեամբ մը), և ինչ որ ամբողջ գաղութը չէր յաջողած համախմբելու պուլխարահայութիւնը ընդհանուր ազգային բարենորոտակ ձեւերակի մը շուրջ, որպիսին, օրինակի համար, Հայաստանի օղնութեան մարմինը, ինչ որ վերջերս, երեւոյթէն դատելով, սղիով շարժողին նաև միացնել ազգ մարմինները պուլխարահայ թեմական կազմակերպութեան մը շուրջ՝ իբրև նեւեանք նկարագրի բացառական գիծերու կրկին երեւումին, այդ հաւաքականութիւնը հեռօրէն, կարելի է րսել, ինքնաբերաբար իրագործեց այս երկրին մեջ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը: Եւ սակայն պարզապէս սրով նեւե, իբր երջանիկ բացասութիւն մեր ազգային իրականութեան մէջ, ան, փոխանակ հաստատականութեան ու ետականութեան ուղիին, կը կրէր իր մէջ արբեր մայրութիւն մը ու կը գրոյնէր զայն իր բոլոր նեւեաղներու հոգիին, այն է անմասական ու հաւաքական կարգապահութեան ուղի եւ անմեղութիւնով, վեհանմեղութեան զգացում հանդէպ ուրիշները:

Ինքը ասանինը եղաւ այս միջավայրին մէջ, ազգային մշակութային հոգի վրայ իրագործողը այնքան փորձելէ յետոյ անկարելի նկատուած ձեւերակի մը: Պատիւ իրենց: Ինչ թէ՛ գինք ներշնչող ու սկուարող բարձր սղին վարակիչ օրինակ մը ըլլար ազգային իրականութեան մէջ գործի կոչուած իրմէ աւելի շարհաստ բոլոր միւս հաստատութիւններուն:

ԹԱԳԻՈՐ Խ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

Ֆիլիպի.

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐ

Վաստիութեամբ մեզ յանձնեցիք ձեր գաւակներ, գանձի պիտի վերագարձենք ձեզի աւելի ազնիւ, աւելի հզօր, արի և գորովաս:

Ս Կ Ա Ո Ւ Տ Ի Զ Ս

Ահա բառ մը որու գոյութիւնը և նշանակութիւնը մեր մէջէն դեռ շատ չտեսնուած անձանքի կը մնայ, հակառակ որ ան, մեր մէջ մուտ գործած է բնական ժամանակէ ի վեր և մեզմէ շատեր սկսածներ տեսնելու և անոնք մօտէն վայելելու աւելի մը ունեցած են:

Ակառօսիզմը, ս'ը ալլուս պահանջք մը կը դասնայ մեր մէջ, պէտք է հասկցուի և գործադրուի այնպէս, որ ոչ միայն հայ տղան հետաքրքրէ, այլ նոյնիսկ ծնողները և ազգ. իշխանութիւնները, որոնք, գործադրարար շատ քիչ բան կը հասկնան այս վարդապետութիւնէն և նոյն իսկ շատ անգամ խոչնդոտ և պատուար կը դնեն անոր առջև:

Բաղաքակիրթ ամէն երկրի մէջ սկառօսիզմը մուտ գործած է այսօր և հակաքայլ կը յաստիջմէ այն միակ պատճառով, որ մարդիկ այլևս կ'զգան թէ ան ներկայ մանուկէն և պատանիէն կը պատրասէ ազգայ պատուար քաղաքացին: Աննախընթաց և ճիւղային պատերազմներէ վերջ, աւելի շեշտուած է պէտքը այդ վարդապետութեան, վասնզի այլևս շատ պայծառօրէն կը տեսնուի թէ խաղաղութիւն չպիտի կրնայ տիրել մինչև այն ատեն երբ մարդիկ իրարու հանդէպ բարեացակամ չ'ըլլան, երբ մարդիկ մի անգամ ընդ միշտ չի գիտնան թէ, պէտք է իր նմանը սիրել, սկառի ոգնել, մեծերը յարգել, օրէնքի հնազանդիլ, բարի ըլլալ, աշխատանքը սիրել ևն, որոնք ամբողջովին խառնուած են միակ բառին՝ սկառօսիզմին մէջ:

Մենք որ վերջի գէպերու պատճառ ոչ թէ միայն մեր ֆիզիքական և նիւթական ուժերէն այլ և մեր բարոյականէն ալ շատ բան կորսնցուցինք, աւելի ևս ամուր պէտք է կառչինք այդ անունին: Եթէ ամէն մէկ բանով մեզմէ բարձր և յաստիջմէ ազգերու համար օրուան հարց մըն է սկառօսիզմը, մեզի համար սակայն հարց պէս և երբեմն հարց աւելի ստիպողական պահանջք մըն է ան, վասնզի անով միայն պիտի կարողանանք դարձնել անցեալի վնասները, անով միայն պիտի կերտենք ազգայն մեր մանուկներէն և պատանիներէն շատ շատերուն, որոնք հասու հոն գրուած, շատ տեղերու մէջ ասո՛միկ կը թուրթուրէ զրկուած և շատ տեղեր ալ մոլութիւններու և նիւթարկուած կերթան գէպի ազատութեամբ և փճացում:

Մենք բնու իրաջելու չենք այդ սկառօսիզմը ըլլալիք գոհորթութիւններէն վասնզի այդ ջնջին վատնումները մեզի ազգայ մեծ շահեր կ'ապահովեն և միայն այդպէսով է որ մենք պիտի պատրաստենք ազգայ պարկեշտ Հայ քաղաքացին, որը պիտի ըլլայ բարեխիտ, ալիւ, չարքաչ, աշխատասէր և արտաբող:

Կ'ըսեմ, եթէ ուրիշներու համար սկառօսիզմը օգտակար է, մեզի համար ստիպողական պահանջք է, վասնզի մեր երկիրը ուրիշներէ աւելի պէտք ունի հասնելիք այդ ալիւ ազգայ բանակներուն, վասնզի

մեր երկիրը աւելի շատ տուժած է և քանդուած, վասնզի մեր ժողովուրդը աւելի շատ կորսնցուցած է իր հարեկան և բարոյական ուժերէն այնպէս որ ան ամենէն աւելի պէտք ունի լուսավորողներու խորհրդատուներու, վերականգնողներու և արտաբողներու:

ՍԿԱՌՈՒՏԻԶՄԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

ԵՒ ԱՆՈՐ ՀՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՐ ՍԷՋ

Անշուշտ հետաքրքրական է գիտնալ թէ սկառօսիզմը մեր մէջ ո՞ր թուականներուն մուտ գործած է, քանի որ ամէն մարդ կը կարծէ թէ անիկայ 1900 թվուականներուն սկսուած գործ մըն է: Պիտի ջանամ հաս հակիրճ կերպով մեր սկառօսիզմի պատմականը ընել որ մեզի կողմէ 17րդ դարէն: Թերևս ընթերցողներէն շատեր տղային յաւանութեան մը վերագրեն զայն, բայց ինչ ընել որ իրականութիւն է այդ և պատմութիւնը արձանագրած է զայն: Այսպէս պարտաւոր աչքերէ չէ խուսափած էջմիածնայ «Արարտ», թերթի հին թիւերէն մէկուն մէջ կանոնագրութիւն մը, որ 1680 ախան բուականներէն սկսելով մինչև 19րդ դարու սկիզբները յաջորդարար վաւերացուած է էջմիածնայ Եղիշապար, Ազեքսանդր և Յովսէփ Արղաթեանի կաթողիկոսներէն, ու ամենէն վերջը Պետարոսիոյ Գրիգոր արքեպիսկոպոսէն: Սոյն կանոնագրութիւնը կը պատկանի Մոլտաւիոյ քաղաքներու հայ երիտասարդներու կաթմակերպութեան սրուն անդամները կտրի կը կոչուէին: Թէ սակից ծագում առած է այդ միութիւնը, այդ մասին սրոյ փաստ կարելի չէ եզրածեռք ձգել, սակայն կենթադրուի, որ Մոլտաւիոյ հայութիւնը ուրիշ տեղերէ գաղթելով, իրեն հետ բերած է նաև այդ կաթմակերպութիւնը: Ուրեմն կը տեսնուի որ մօտաւորապէս 200 կէս դար առաջ մեր պայերը պէտքը զգացի են այդ տեսակ միութեան մը որը 200 տարիի չափ կեանք է ունեցեր, ոչ անկախ և կրօնական սպով սնած մարդոց հովանիին տակ, որպէս զի իրենց հարապատաները օտար միջավայրի մէջ չի կորուին չի ձուլուին և չի մոռնան իրենց ազգն ու եկեղեցին:

Որպէս զի աւելի սրոյ կերպով ըմբռնուի այս պարագան, ստորև մէջ կը բերենք այդ միութեան ծրարներն մասեր, բաղաւորու համար զայն ներկային հետ:

- Յօդ. 1.— Պատանին 12 տարեկանը մտնելուն պէս, իր հարգութիւնը ստանալէ և երգումը ընելէ ետք, պարտաւոր էր անգամ ըլլալ այդ միութեան ստանալով կտրի անունը, մինչև ամուսնացած օրը:
- 2) Ամէն օր ներկայ ըլլալ եկեղեցին և կիրակի օրերը պատարագի անպայման:
- 3) Հայու մը ամուսնացած կամ մեռած ստեն, անպայման ներկայ գտնուիլ և մասնակցիլ երգեցողութիւններուն:
- 4) Տօնական օրերը խմբապետին տունը շնորհաւորութեան երթալ և յետոյ անոր առաջնորդութեամբ բոլոր հայերու տուները այցելել և շնորհաւորել:
- 5) Ամէն շաբաթ օր հոգեհանդիստ կատարել տալ մեռնող կտրիներու հոգուն համար:
- 6) Կտրիները իրենց թիւին համամաս կուեն-